

ТИЖНЕВИК: REVUE HEBDOMADAIRE, UKRAÏNIENNE, TRIDENŌ

Число 33 (291) рік вид. VII. 6 вересня 1931 р. Ціна 2 фр. (Prix 2 fr.)

Париж, неділя, 6 вересня 1931 року.

На черзі дня світової політики з'явилася несподівано нова справа: розмови про франко-совітський і совітсько-польський пакт про взаємне ненападання. Властиво за переговори франко-совітські говорилось вже де-що й раніше, але цьому мало надавали ми значіння. Ми не припускали думки, що у Франції можуть серйозно вірити в значіння подібних переговорів і таких пактів. Та й дійсно-ж, французький офіціоз, пишучи про цей пакт, вже в одній з останніх своїх статей сам додає, що навряд чи можна пакту з совітським урядом надавати велике значіння. І справді, кожний договір, особливо міжнароднього характеру, вартий того, що варті ті, хто його підписують. А чого-ж варт совітський уряд? Хто з серйозних політиків може ще йому йняти віри?

І все-ж про цей пакт пишуть, і пишуть аж в чотирьох столицях: у Парижі, в Москві, в Берліні і в Варшаві. Для чого це розпочали большевики, ясно само собою: на предмет здобуття ласки у багатій на гроші Франції. Для чого-ж Франція пішла на зустріч большевикам — ми ще гаразд не знаємо, але загальна думка така: Франція, тягнучи за собою і Польщу і Румунію, хоче зблизитися з совітами і цим шляхом розбити Рапальську угоду, себ-то союз німецько-московський. І справді, в Берліні переполошилися, запротестували і... Літвінов почав перед німцями вибачатися. — Так, мовляв, з Францією хочемо трохи замиритись, а з Польщею — будьте спокійні: Рапало застається в силі.

Ці заяви Літвінова та інтервенція німців схвилювали не тільки Варшаву, але збентежили й обурили й Париж. Вже тепер можна думати, що з цих нових «пактів» нічого не вийде. Бо справді: як Москва

може проміняти Німеччину на Францію з Польщею? Адже-ж німці їм дають, і не тільки кредити, а весь технічний апарат «п'ятилітки», адже-ж вони озброїли і систематично озброють совіти. І щоб совіти могли Німеччину проміняти на Францію треба щоб остання дала їм ще більші кредити, ще більший технічний, індустриальний і військовий апарат, як той, що дають їм німці.

Московські політики чудесно розуміють, що Франція на це ніколи не піде. Вони заграють з нею, але як тільки Німеччина підняла голос і сказала — «годі», Литвінов прикусив язика. Недурно кажуть: «скачи враже, як пан каже»...

Німеччина штучно підтримує ССРСР, але тим самим ця ССРСР знаходиться в її руках цілковито...

Ні, щоб порозумітись з Німеччиною, і Франції, і Польщі, і всім іншим її колишнім противникам залишається одне: продовжувати те, що розпочато в Парижі і Лондоні в час побачення міністрів. Європу і всі ці країни урятує тільки європейський мир без жадної співпраці з червоною Москвою.

Що-до німців і Рапальської угоди при цій нагоді ще раз скажемо: це гра з вогнем. Підтримуючи ССРСР, німецький уряд дає свою могутню підтримку і III інтернаціоналові і тим самим рие яму в першу чергу собі-ж і німецькому народові.

На смерть Т. Голувка.

Гнітюче вражає ця звістка: Тадеуша Голувка вбито. В мент, коли пишемо ми ці рядки, не відомо ще, ні хто зробив цей дикий злочин, ні чому вбито покійного, але телеграф вже доносить, що це вбивство «без сумніву є вбивством політичним»....

З іменем покійного зв'язана вся суцільність проблеми українсько-польських відносин. Не з учорашнього дня повірив Тадеуш Голувко в силу українського руху і зрозумів, що існування держави польської тісно зв'язане з відновленням української державности.

Ще коли він був студентом Петербургського університету, зустрівся він, jako представник польських студентських організацій, з представниками української молоді. Де-хто з тодішніх петербургсь-

ких українців пригадає його жваву, завжди рухливу фігуру ще з тих часів...

Близька людина до Пілсудського, відданий цілковито своєму вождеві, Голувко з найбільшою активністю працював в його рядах для відродження своєї держави. Не раз ризикував він життям для своєї батьківщини, переходив військовий російський фронт, жив нелегально в Росії. Про це все дуже докладно оповідає він сам у своїх мемуарах.

Аж стала Польща незалежною, Тадеуш Голувко не забув своїх давніх зустрічей з українцями. Він гаряче співчуває українсько-польському порозумінню в 1920 р. і весь час співпрацював в тій чи іншій ролі в напрямку цього порозуміння. Коли під впливом перемоги ендеків в Польщі запанував там повний індіферентизм і навіть ворожість до української державної концепції (не говорючи вже про справу меншостей), покійний був одним з найактивніших прихильників і пропагаторів необхідності порозуміння й співпраці обох народів. Завдяки головним чином його енергії і послідовності відносини між УНР-івськими колами і польським громадянством не тільки не увірвалися, а навіть ожили з більшою силою.

Тадеуш Голувко може найбільше сприяти виясненню серед ширших кол польських всієї важливості для Польщі справи відновлення Української Народньої Республіки. Він підходив до цієї справи перш за все, як польський патріот, але безперечно в його душі було чимало безпосередніх симпатій до України і з деякими діячами останньої покійного в'язала справжня особиста дружба.

В останній рік свого життя вже, як посол і заступник голови урядового блоку в Сеймі, Тадеуш Голувко зайнявся справою української меншости в Польщі. Їм провадилися різні переговори з українськими послами, з ним вела українсько-галицька преса полеміку, з ним малося певне до чогось дійти, до чогось домовитись... Але куля, ця загадкова, злочинна куля, припинила його ще молоде життя.

Беручи особливу останню, ще мало нам відому, фазу діяльності покійного, ми припускаємо можливість, що не у всьому ми, українці, могли б з ним погодитися. Але ж Тадеуш Голувко не був українцем, а поляком, він був польським патріотом. І було б дивним чекати від покійного, щоб він у всьому займав позицію українську. Дискусія серед тих обставин, що створилися на протязі довгих років лютої вороженечі, є річ цілком нормальна. Трудно було чекати, щоб мир прийшов одразу, щоб Тадеуш Голувко розрубав так легко цей страшний Гордіїв узел, щоб отак одразу й легко пішла на уступки польська сторона, щоб вона задовольнила так легко сторону українську. І помилки, і не аби-

які труднощі в таких переговорах, як у всякій боротьбі, є річ майже нормальна.

Але в одному ми, знаючи Голувка, не маємо сумніву, це в тому, що він щиро й гаряче бажав порозуміння в Галичині. Що це порозуміння хотів він утворити не тільки для того, щоб лад і спокій панували у його державі, але і для того, щоб проблема галицька не стягла на перешкоді до зближення вищого порядку, до зближення державного поміж Польщею і Україною.

Цій справі покійний надавав найбільшої ваги. І сходить він у довчасну могилу, як борець за це зближення, що вірив у майбутнє, близьке відновлення Української Народньої Республіки.

Рано, довчасно тепер писати історію польсько-українських відносин за останні одинадцять літ, але нині вже можемо сказати, що історик, який її писатиме, що-разу буде мати до діла зі словом і ділом Тадеуша Голувка.

Час це великий майстер. Може колись навіть в Галичині пристрасті і взаємна ворожість двох народів, що живуть там один коло другого, ослабнуть і зникнуть.

От же в час, коли не тільки наше надніпрянське, але ж і галицьке українське громадянство спокійно погляне назад, на шлях тяжкий і тернистий, що перейшли ми в ці роки нашої національної трагедії, воно згадає теплим словом Тадеуша Голувка, що в хвилю найлихішу для України, йдучи проти течії, підіймав вгору справу відродження нашої державности. І робив це покійний щиро і своїм словом, своїм ділом підбивав і других земляків своїх вірити в Україну і співчувати справі її відродження.

Кому потрібна була смерть цієї благородної, симпатичної, повної енергії і чистих стремлінь людини?— Вся діяльність його так тісно зв'язана, особливо в-останнє, з українсько-польським порозумінням в Галичині, що треба припустити, що це страшне убивство справа тих, кому за всяку ціну ходить про те, щоб до цього українсько-польського порозуміння в Галичині не дійшло. Хто-ж злочинець?

І мимо волі думка з'являється, чи не замішані тут ті, що скрізь по світу сіють нелад, ті, кому вигідний постійний заколот в Галичині; ті, що вкрили всю Європу густою сіткою чека, ті, що особливо охоче користуються для свого гидкого діла чужими руками і вміють знаходити їх, повертаючи в сліпе й слухняне знаряддя своєї політики. І за цим страшним злочином проступає кривава тінь Москви.

Але хто б не були оті вбивці, їх злочин огидний проти Тадеуша Голувка, проти поляка і проти Польщі є разом з тим і злочином проти

щирого приятеля українського народу, проти української справи, проти справи миру на Сході Європи. То злочин огидний і жакливий, що у кожного викликає найгостріший осуд і глибоке обурення.

Світла пам'ять Тадеуша Голувка, вірного друга України, житиме в серцях його приятелів — українців.

Редакція.

Гвардія вмірає, але не здається.

(Похорон М. Л. Юнакова).

Ці горді слова великої історичної епохи приходять нам на думку кожен раз, коли побожно хилимо голови над новою домовиною, над свіжою нашою могилою.

Як вони, ці слова підходять до нас — українського народу, і зокрема політичної його еміграції, що во ім'я ідеї визволення батьківщини з-під ярма ворога, який чоботом московським топче нашу Україну, приймає муки, вмірає, але не здається.

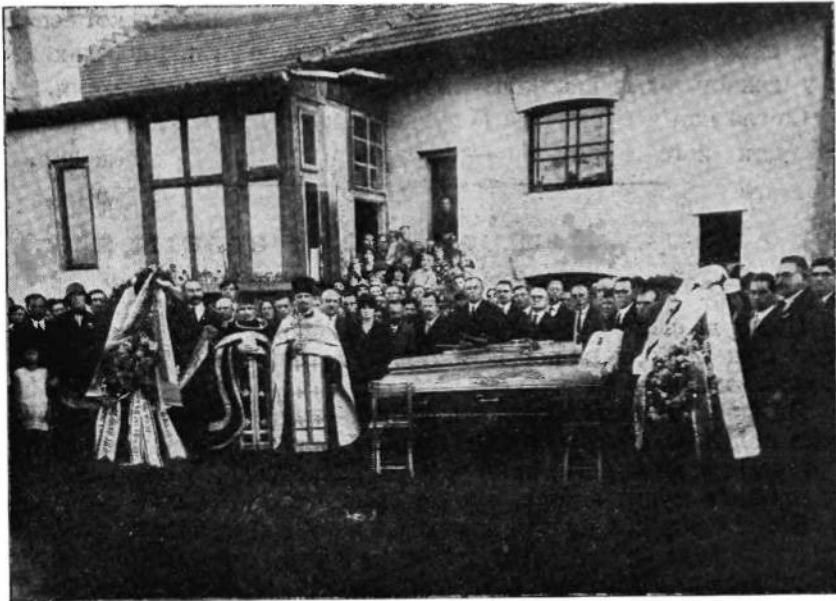
В біді тяжкій, в крові і муках там на Україні, чи то в нужді і голоді та злиднях тут на еміграції, — не зневіряється наш народ, і ось уже десяток років бореться уперто і завзято не хилить голови перед наїздником, не просить ласки чи помилування, не здається, — а навпаки — все твердо вірить в волю отчизни, високо держить свої прапори та тільки й мріє повсякчасно, щоб знову в бій іти, останній бій, кривавий і переможний.

І ось знову прийшли на думку ці величні слова, бо-ж ось знову свіжа могила, ще одна невіджалувана втрата в наших емігрантських і загально-українських рядах.

Ось перед нами на високій, в жалобу повитій підставі стоїть металева труна. Навкруг труни, ніби вартові, вісім свічок великих і такі-ж рослини в кадках. Потім квіти і вінки і з силою жовто-блакитних, таких гарних стрічок. На вікові труни — шабля і кашкет з тризубом. В самій труні лежить тепер бездушне тіло усіми знаного, поважного та гаряче любимого нашого найстаршого військовика, генерально-штабу генерал-полковника Миколи Юнакова.

Навкруг останків цієї видатної людини та щирого нашого патріота й діяча, заповнивши всі куточки просторого мешкання, хилять побожно голови з свічками в руках рідня покійного, тарнівська емігрантська колонія, місцева людність, делегації з Варшави, Каліша й Кракова. Тут бачимо од уряду УНР військового міністра генерального штабу генерал-хорунжого В. Сальського, Голову Українського Центрального Комітету в Польщі М. Ковальського, генштабу генерала П. Ярошевича, генерала О. Загородського, полковника М. Садовського, сотника Ящинського, інженера Ліневича та офіцерів, представників місцевої польської залози.

Два священики — настоятель Станичної свято-Покровської Козацької церкви протоіерей о. Бриндзан і військовий православний священник краківського гарнізону о. Сімашко — українською мовою прав-

Похорон М. Л. Юнакова 3 серпня ц. р. в Тарнові

лять сумний обряд. Співає емігрантський хор. Палахкотить сила свічок і довершує пошану жалібною урочистості у труни почесна варта польського вояцтва.

Скінчилася панахида. Виходять всі з покоїв. Несуть вінки, подушку з орденами. Близькі до покійного виносять труну. На хвилину зупиняються для сфотографування і йдуть далі на вулицю.

Як тільки показала труна, на вулиці залунав на знак пошани бій барабанів військової оркестри і оддало пошану зброєю польське військо.

Коло колесниці, на яку поставили труну, зайняла місце почесна військова варта і похід під звуки похоронного маршу рушив в дорогу. Потягнувся він такий сумний, але й такий величний, цей жалібний похід, вузькими тарнівськими вулицями аж далеко за місто на нове військове кладовище.

Попереду несуть хреста, за ними сотник інженер Миколаєнко несе подушку з орденами покійного, серед яких виділяється англійський орден «бані». Два інженери і оба хорунжі несуть чоловій з живих квітів розкішний вінок. Вінки оздоблено силсю жовто-блакитних стрічок з написами: від Головного Отамана Андрія Левицького, від уряду УНР, від генералів армії УНР, від Українського Центрального Комітету в Польщі, від Українського Военно - Историчного Товариства, головою якого протягом останніх двох років був покійний, від Товариства Вояків Армії УНР, яко почесному членові останнього, від Україн-

ської Станиці в Каліші, від Спілки Українських Воєнних Інвалідів, від Варшавської групи членів Товариства вояків Армії УНР, від відділу УЦК в Тарнові, від родини Ящинських і певна кількість без написів.

Слідом за цим військова оркестра і військо, хор, священники, колесниця з домовиною, рідня покійного, делегації наші і війська польського, наша тарнівська еміграція на чолі з головою її паном Савлучинським та генералом М. Янчевським і потім численно людність польська м. Тарнова.

Смерком уже прийшли на кладовище. Змовкли звуки жалібного маршу. Обірвалася сумна й урочиста мелодія молитви «Святий Боже», що її чергуючися з оркестрою так гарно співав на швидку сформований емігрантський хор. Затихло все.

Стали над свіжою виритою могилою. Поставили труну. Священники в-останнє возносять молитви до Господа, щоб простив померлому гріхи, співає «вічну пам'ять» хор і домовину опускають в холодну чужу землю. Над могилою нема промов. Того хотів і про це нам написав в заповіті дорогий небіжчик.

І тому лише глибоким мовчанням усіх навкруги могили віддано останню пощану і честь померлому.

Спи-ж сном праведних, дорогий наш учителю, начальнику та добрий товаришу. Не дочекався ти світлої хвилини перемоги нашої над хижими ордами московськими та світлого воскресення України.

Не судилося тобі...

Та не твоя тому вина: ти так по юнацьки, палко хотів цього, боровся за це.

Та не судилося...

Тим часом спи тут, на чужині, та будь спокійний і певний, що друзі твої, а це все військо наше, по визволенні України не залишать тут тебе, а візьмуть і відвезуть туди, де мріяв ти далі жити і працювати для рідного краю і війська українського, — до Києва золотOVERХого, до нашої днедавньої столиці.

Гвардія умірає, але не здається.

М. Садовський.

На політичні теми.

III. На випадок хуртовини.

(Європейська криза; совітська загроза; українські перспективи; революція на Сході).

— «Чи буде війна в Європі?» — Це питання хвилює дипломатів, політиків, журналістів. Цим питанням болять мільйони людей. Вони з жахом прислухаються до кожної поголоски, здригаються при кожній думці, що страшні події 1914-1918 років можуть знов повернутися. І не тільки повернутися; цього вже за мало; з новою нечуваною силою мусять вдарити вони по людях, нищити їх мільйонами, руйнувати

остаточно стару культуру Європи, її віковічні міста та добробут наймогутніших держав...

— «Чи буде війна в Європі?»

Від цього питання залежать в першу чергу і дальший розвиток подій на сході, від цього залежить і те, яким саме шляхом може піти справа визволення України...

Що торкається самої Європи, себ-то Західньої Європи, то тут намічаються дві течії: паціфістична, яку особливо горяче підпирають радикальні і соціалістичні партії та величезна сила бувших комбатантів. На всі ці елементи і спирається в своїй чинності Арістід Бріан.

Друга течія одначе різко і все голосніше виступає насупроти першій: це всі незадоволені сучасним станом річей, це гітлерівці і комуністи в Німеччині, почасти фашисти в Італії, які теж не всім є задоволені. У відповідь на цей рух, як відгомін, повстає певна воевничість навіть в країнах, що дуже задоволені сучасним станом річей, як наприклад Франція. Націоналістичні кола цих країн побоюються війни і критикують надто миролобну політику Бріана, домагаючись більш гострих і рішучих виступів на міжнародньому полі. Одначе досі домінує в світі все-ж політика Бріана, тісно зв'язана з Лігою Націй. Цьому особливо сприяє Англія, яка взагалі ні в які війни і міжнародні конфлікти мішатись не хоче і не може: за багато у неї своїх внутрішніх, імперських труднощів.

В самій Франції, як би не критикували праві кола Бріана, його політика миру та зближення з німцями настільки вже в'їлась в життя, що хто б не прийшов до влади на його місце, хоч би це був і крайній націоналіст, зміниться тільки фразеологія, але по суті наступник Бріана примушений був би йти його ж шляхами. Більше за те: людина, що не мала б нині яскраво паціфістичної репутації Бріана, зробила б навіть значно більше що-до зближення з Німеччиною, що-до де яких уступок в бік цієї країни, бо до неї націоналістичні кола ставились би, меншими застерезеннями, як до яскравої постаті Бріана.

Які шанси незадоволених, гітлерівців і комуністів в Європі?

На нашу думку, все залежить в першу чергу від того, чи вдасться якось залагодити економічну і фінансову кризу в світі і зокрема в Німеччині, де вона особливо гостро відчувається.

Люде, що добре знають Німеччину, запевняють, що зріст гітлерівців і комуністів розвивається цілком паралельно із зростом безробіття і кризи в Німеччині.

Ми не ставимо собі метою вияснювати тут причини і розміри економічної кризи, це б звело нас задалеко. Ясно тільки, що це щось більше за ті періодичні кризи, зв'язані з перепродукцією, кризи, що властиві капіталістичному устрою взагалі. Тут відіграють ролю питання більш загальні: величезні поліпшення технічні, які до певної міри роблять те само, що колись на початках ХІХ віку зробило заведення в ширших розмірах сили пари. Помічається тут і протиріччя, що існує між аграрними і промисловими країнами, на підставі чого написав один французький економіст книжку «Дві Європи» (аграрна та індустріальна). Через це і французькі, і чеські проекти оздоровлення Європи са-

ме і засновані на принципі порозуміння і упорядкування митних і кредитових відносин між тими і другими країнами.

Але, безперечно, в великій мірі ця криза залежить і від чисто політичних справ. Економіка взагалі, а особливо найбільш делікатна її частина — фінанси, залежить в великій мірі від психології, від твердості настроїв. Я певен, наприклад, що засоби Пуанкаре в час, коли він урятував Францію від банкрутства, були самі по собі дуже влучні і раціональні, але безперечно, що цьому порятунку багато сприяла віра в сили і розум цього дійсно незамінного діяча, віра, яку мали в нього і французи, і чужинці. Так само віра в покійного Штреземана, одну з найбільших постатей післявоєнної Європи, рятувала не раз Німеччину.

Зараз Європі потрібна загальна віра в добрі наміри і відношення європейських держав прийнятні по-між собою. Необхідний справжній реальний, а не тільки формальний мир. Слів про мир сказано вже досить, настав час перейти до діла...

Чи існують ще які другорядні приводи для конфліктів?

Ми не надаємо великого значіння суперечкам франко-італійським. Кожна суперечка, звичайно, має в собі певну небезпеку, але саме ця не є така серйозна, як часом може здається. Де-які надто гострі вигукі з боку італійського мають часом на меті внутрішню політику, перебудовання психології італійців, яких їх великий шеф Мусоліні хоче зробити гідними тої ролі, яку Італія, яко велика держава, яко спадкоємиця великого минулого, покликана шукати в майбутньому.

Не в цьому питання і навіть не в знаменитому Аншлусі полягає небезпека. Хіба власно, не однаково, чи будуть Німеччина та Австрія більше або менше тісним союзом між собою зв'язані, коли психологічно, морально, національно вони вже однаково й зараз мають зв'язок, що його нічим не знищити? Головна небезпека полягає у взаємовідношеннях Німеччини з Францією, і розривення європейської кризи полягає саме в зближенні між цими країнами, за яке стільки говориться й пишеться в наші дні.

Коли дійсно станеться це порозуміння, воно на довший час розрішить усі проблеми сучасної Європи, дасть їй певність в собі, віру в мир і тим самим сприятиме розривенню і фінансової кризи, і кризи економічної. Це порозуміння знищить всяку серйозну небезпеку війни між європейськими державами.

Цьому безперечно сприяє і Ліга Націй, бо як би її не критикували, вона багато допомагає мирному розривенню конфліктів, бо завдяки їй відбувається безпосередній контакт всіх дієвих осіб, бо тепер багато питаннів, що велися раніше тільки потайки, широко висвітлюється перед загальним людським форумом...

Отже, поскільки помічені політичні процеси в Європі розриваються так, як то можна уявляти, шанси на мир чималі. І ми в тому глибоко зацікавлені. Бо нова хуртовина між західними державами могла б допомогти нечуваному посиленню влади деспотів Сходу, це був би розклад культури, занепад цивілізації, і з цієї хуртовини наше поко-

ління, а може й багато наступних, нічого доброго вже не побачили б ні для збільшеної Європи, ні для зруйнованої вкрай України.

Отже ми не тратимо віри, що тверезий розум переможе, і то тим більше, що Європу підстерігає та сила, за яку ми неначе забули, говорячи про європейські справи. Але саме до цієї сили ми й повертаємося...

(Далі буде).

Ол. Шульгин.

Національні перспективи на Україні під Московською окупацією.

Усім добре відомо, як хвалиться большевицька преса вирішенням національного питання в союзі соціалістичних радянських республік.

Колись-то в'язниця поневолених націй перетворилася завдяки жовтневій революції ніби-то на справжнє і найідеальніше співжиття суверенних націй!

Чи ж справді ж воно так?

Спробуємо з'ясувати, що собою уявляє національне питання й його вирішення з сучасного большевицького погляду, головне на Україні.

Кажемо спробуємо — бо большевики найбільші мистці на цілому світі показувати одну форму, вкладаючи в ній зовсім інший зміст, зміст, який їм потрібен.

Отже 1920 року, на світанку повстання Української Соціалістичної Радянської Республіки один з ніби-то її фундаторів, Микола Скрипник, вирішував національне питання в такий спосіб: «шлях, щоб приєднати всі трудящі маси до комуністичного будівництва тільки один — похід пролетаріату Донбасу для завоювання українського селянства, для спільного будівництва пролетарської України, як частини радянської федерації» (Скрипник. Статті і промови, т. II, ч. I, стор. 31).

Тоб-то пролетаріат (зрозуміло ж російський) Донбасу, завойовавши українське селянство, будуватиме пролетарську Україну, що має отже складатися з завойовника — російського пролетаріату і завойованого — українського селянства з цілком зрозумілою диктатурою цього пролетаріату.

Або інакше Україна являтиме собою національну форму з пролетарським змістом.

Ці Скрипникові слова і стали на перших кроках за програму для вирішення національного питання на Україні під московською пролетарською окупацією.

Країну названо Українською Соціалістичною Радянською Республікою, її виставляли навіть на міжнародньому форумі, як суверенну незалежну республіку, але це була зовнішня форма, а внутрішній зміст її був такий, що на чолі її уряду стояв Раковський, який відверто висловлювався проти української культури, мови, навіть самої національності.

«Кому потрібна українська мова?— запитував він, — «я особисто, перебувши в Києві лише 5 місяців, вільно розумію кожного українця».

А один з впливових комуністів того часу, Хейфец, просто казав, що комуністична партія рішуче не допустить підкреслювання українського походження з боку українського пролетаріату та селянства.

Але незабаром виявилось, що, хоч через різні обставини і пощастило ніби-то завойовати Україну, як територію, та завойовати її населення, перетворити його на інтернаціональне, примусити його разом будувати пролетарську Україну було не так-то легко.

Отже життя примушувало змінити на де-який час внутрішній зміст форми і повстала так звана «українська весна», «українське відродження», повстав 1923 рік, коли, під завісою ніби-то великих внутрішніх реформ в суто національному напрямкові, було ще більше, ще щільніше прикріплено Україну до Росії. Повстала на Україні не дерусифікація, як здавалося б мусило це називатися, повстала на Україні славна українізація України і всього українського.

Гадали окупанти, що, коли населення України не погоджується будувати пролетарської України мовою російською, то хай, як так воно цього вже бажає, буде своєю мовою (зрозуміло, під диктатурою російського пролетаріату).

Але уперті «хахли» і на це не йшли.

Українська культура почала справді буйно розвиватися та ширитися, але зовсім не в бік підпорядкування російському пролетаріатові.

І коли щастило боротися з озброєними повстаннями українських «самостійників», то боротьба на національно-культурному фронті не була така щаслива.

Виявився «прорив» цілком несподівано в цілком несподіваному місці: народній комісар освіти Шумський, письменники Хвильовий, Волобуїв, здається ж всі справжні партійці, викинули гасло негайної дерусифікації всього українського русифікованого пролетаріату, недвозначно підкреслюючи, що суто-російському пролетаріатові не тільки диктаторувати, а і взагалі нема чого робити на Україні, хоч і совітській.

Скандал був великий, але «прорив» пощастило ліквідувати, зрадників усунули, на комісара освіти призначили Скрипника з відомим уже нам поглядом.

І раптом знову великий «прорив» на національно-пролетарському фронті.

Виявлено «зраду» в осередку культурного будівництва, в Українській Академії Наук, де «зрадили» не тільки такі закоренілі жовтоблакітники, як Єфремов то-що, але і знані марксистки - історики, як Слабченко (за нього навіть повстало питання про прийняття його до лав К. П. (б) У), Гермайзе та інші.

Треба було вживати рішучих негайних заходів латати цього безпечного прорива.

Для цього вжили: з одного боку судовий процес-монстр, який мав на меті скомпромітувати «зрадників» на національно-культурному

фронти, як осіб, що мали на меті за продати українське селянство за кордонним капіталістам, поміщикам то-що, а з другого — шляхом запровадження колективізації перетворення українського селянства на інтернаціональний пролетаріат.

І не думайте, що члени СВУ тільки бажали відірвати Україну від братерського народу та за продати її за кордонові, ні, вони завинилися ще в багатьому іншому.

Завинилися вони, наприклад, і в тому, що «провадили конкретне шкідництво в ділянці складання українських словників, віддаляючи українську мову від пролетарських мас, викидаючи інтернаціональні слова і перетворюючи українські словники на зброю шовіністичних мас»...

Не хтять і українські вчені будувати пролетарської України, їм би запроваджувати до українських словників інтернаціональні слова та викидати звідти українські, а вони, на тобі, навпаки роблять

Але за такий саботаж гідно покарано цих українських учених, прихильників буржуазного ладу, знову відбулося на Україні прилюдне по всіх місцевостях «анафематствування» та навіть не однієї, а цілих 45 осіб.

Здавалося б, після цього, за гварантувавши напевно, що Україну не буде за продано за кордонові, можна було б спокійно розпочинати будувати пролетарську Україну, бо й обставини ніби-то стали лагідніші, і людність ніби-то починає ставати інтернаціональніша, бо, наприклад, встановлено відповідними декретами уряду УССР, що кожен з урядовців, хто не знатиме добре української мови на 1 січня 1927 року, підлягає негайному безумовному звільненню, а тут 1930 року, скажім, в Одесі 50 відс. службовців її не знають, та що в Одесі, в Харькові, в самісінській столиці, по-над 20.000 службовців зовсім не обізнані з українською мовою, в Державному Видавничому Об'єднанню України з 75 службовців знають українську мову лише 16.

У харьківському Інституті інженерів транспорту порушено питання, щоб українську мову викладали як дисципліну мовою російською.

Студенти Одеського водного Інституту вимагають дезукраїнізації Інституту.

Всесоюзний Трактороцентр одмовився прийняти до свого відання Харківський Інститут механізації та електрофікації сільського господарства, аж доки його не буде цілком дезукраїнізовано.

Такої самої думки і Союзхліб що-до Одеського Млинарного Інституту.

Або такі звичайні запитання та репліки на загальних зборах робітників та червоноармійців, цих представників пролетаріату України: «Ведь лозунг партии интернационализация, зачем тогда украинизация?». «Большинство украинцев знает русский язык лучше, чем украинский». «Не все ли равно какой язык, русский или украинский?» «Я не понимаю и прошу разъяснить мне на русском языке».

Або надзвичай дотепне прислів'я, що набуло собі право громадянства по всій Україні: «Ви его серьезно говорите или по украински?»

Здавалося б, все добре, все гаразд, ксли раптом знову «прорив» і теж в дуже неприємному місці.

Існує в Харькові чи не навайжливіша фортеця на фронті будівництва пролетарської України, це У. М. Л. І. — Український Марксо-Ленінський Інститут: доступ туди тільки партійним, і то надійним, за партійними командировками.

І є там історичний відділ, на чолі якого було поставлено цілком «свою людину» комуніста професора Яворського.

Відомо, що за старих добрих часів історію України викладали за Іловайським, відомо, що тепер її слід викладати за Леніним, і цю важливу справу творіння історії України за Леніним і було передано в надійні руки фахівця професора Яворського. Ще 1922 року вийшла його книжка «Нарис Історії України» і з того часу аж п'ять років перевидавали її в величезній кількості примірників.

І все було гаразд, всі вивчали цю історію України за Леніним, а професор авторський гонорар клав до кишені. Коли ось під час видавання цієї книги, аж у шосте, «агитпроп» К. П. (б) У. придивився уважно до цієї книжки і з жахом примушений був констатувати, що це-ж історія України зовсім не за Леніним, а за хоч яким там не є, а українцем, Яворським, що дотримано в цій книжці не суто пролетарської лінії, а трохи та української.

Автор її злочинно виявляє націоналістичний підхід до минулого України, він контр-революційно вбачає, що на Україні визвольницький рух був не лише соціальний, а і національний, він еретично висвітлює жовтневу революцію не як наслідок класового співвідношення сил, що боролися на Україні, а як наступ російського пролетаріату на Україну, він нахабно сміє боронити безкласовість української нації і таке інше, і таке інше. Книжку моментально сконфісковано у всіх її виданнях, автора усунуто не тільки з Інституту, але і з партії, на директора У. М. Л. І. поставлено товариша Шліхтера, людину чомусь-то приділену до України, яка дуже добре вміє латати всякі прориви. Трапився прорив в Наркомземі за часів Дудника, Шліхтера туди, трапився прорив в Академії Наук, Шліхтера туди—виконувати обов'язки Президента Академії...

Отже «прорив» ніби-то й ліквідовано, але всетаки наляканими очима, піджавши хвоста, дивився цілком ніби-то незалежний в питаннях освіти Харьків на Москву.

І звідти незабаром почулося гомове «Ось я вас!» з боку Інституту історії Комуністичної Академії.

Цей Московський Інститут поперше висловлював «свое негодование по поводу того факта, что будучи политическим проходимцем, М. Яворский в течении ряда лет, прикрываясь именем члена К. П. (б) У. и историка-марксиста Украины, осуществлял идеологическое вредительство и дискредитировал марксистскую историческую науку Украинны». По-друге, він гадав, що «вредительство М. Яворского, являясь тяжелым фактом для современной марксистской исторической науки, не может бросить тень на всех историков-марксистов Украины и коммунистическую партию Украинны». По-третє, він був запевнений, що

«историки-марксисты выкорчуют до конца наследие Яворского, ликвидируют результат его идеологического вредительства и поведут решительную борьбу за марксистскую схему истории Украины, разоблачая, как национал-демократические, так и великодержавные тенденции». «Марксистская историческая наука является органической составной частью пролетарской революционной теории!» патетично закінчував він.

І посвітлішало на Україні, зраділи історики-марксисти, що обійшлося все порівнюючи легко і, кинулися з усіх ніг рішуче боротися за марксистську схему історії України, боючися, що б на них не «брошено було тіні».

А до речі ось і реєстр «українських» марксистів-істориків, це товариші — Рубач, Свідзінський, Гахтман, Кскошко, Брагінський, Розен, Ліберберг, Щупак, Золотарьов і «наш» таки Кияниця.

Але не легка це, ой не легка, справа будувати пролетарську Україну на фронті «марксистської історичної науки України»... Виступив першим товариш Кокошко низкою статей, задоволено змітаючи з землі істориків і Грушевського та Багалія з одного боку і комуніста Оглобліна з другого й інших, надіючися на ласку, на нагороду.

Але, на тобі, рада українського товариства істориків-марксистів засудила статті Кокошка, вбачаючи в них вияв правого опортунізму, вилетів бідний Кокошко з Інституту.

Виступив Свідзінський, цей вирішив, що краще на всякий випадок щиро каятися. Багато, мовляв, наробив я помилок, вважав, наприклад, що революція на Україні мала характер національно-демократичний, що Центральна Рада була відірвана від російської буржуазії, не виявляв класових взаємин на Запоріжжі і таке інше, але в цьому всьому винуватий Яворський з своїм злочинним впливом, а я вже більше не буду...

Слідом за ним іде і тов. Розен, який має змогу, задоволено оглядаючися на інших, констатувати, що де-які свої помилки він «широ» виправив ще на XIV Київській окрпартконференції...

А товариш Кияниця, той просто рекомендує триматися щільно за московських марксистів-істориків, тоді, мовляв, не помилишся.

Але кінець всяким керівчостям, ваганням поклав сам Сталін, віщаючи в цій справі з верховини гори Сінайської: «Класова суть національного питання полягає у визначенні правильних стосунків між пролетаріатом колишньої державної нації (так делікатно зветься тепер російський пролетаріат) і селянством колишніх пригнічених національностей».

Які ж можуть бути правильні ці стосунки? зрозуміло — диктатура пролетаріату (російського) над селянством (в даному разі-українським).

Як бачимо, нова формула Сталіна майже нічим не різниться від колишньої формули Скрипника.

А що-до боротьби проти великоросійського та місцевого шовінізму, до яких досі треба було ставитися ніби-то однаково, то, залишаючи стару форму, вкладено вже трохи інший зміст, а саме, як каже той

самий Сталін: «проти великоросійського шовінізму в загальній системі національного питання шовінізм місцевий не є такий важливий, але для місцевої організації, для місцевих людей, для мирного розвитку самих національних республік шовінізм цей має першорядне значіння».

Тоб-то, у самій Москві можна і не так боротися проти прояв там українського націоналізму, а в УРСР треба бути дуже на сторожі до цього самого українського націоналізму, треба мати в цій відношенні гостре око, а особливо вухо.

І справді знову читаємо в газетах про виявлення на Україні нової національної контр-революції. Цього разу позарештовано цілком нову кампанію, а саме товаришів Христюка, Стасюка, Шрага, Мазуренка, згаданого вище Яворського.

Тут уже трудніша справа для ретельних охоронників державного ладу на суверенній українській соціалістичній совітській республіці, для всіх цих товаришів Спінози, Леопольда, Бурового, Грозного і навіть з менш екзотичними, звичайнішими прізвищами, як Фішер, Шехтман, Фіш, Хейфец. Всі ці представники Державного Політичного Управління України мали змогу не з таким уже великим трудом зв'язати підсудних з СВУ з закордонною жовто-блакитною, буржуазною еміграцією, з закордонним капіталізмом.

Але як бути тут? всі ж згадані «товариші» давно порвали всі зв'язки з жовто-блакитними кольорами, визнаючи лише червоний, давно вже добровільно позаміняли три літери УНР на чотири УСРР, доводи ли за це все і в друку, і в промовах, і словом, і чином, 10 років працювали цілком добросумлінно, цілком вірнопіддано на користь будування пролетарської України, і ось тобі, контр-революція?

І з боку людей, яким нічого не закинеш буржуазного, анти-совітського, анти-соціального, яких провина головне в тому, що вони народилися українцями, є українцями і не можуть переробити себе на інтернаціоналістів Союзу ССР, що вони пишуть, розмовляють, промовляють українською мовою, вживають національних, а не інтернаціональних слів.

Але немає у нас сумніву, фахівці в цій справі з ГПУ вже зуміють «пришити» заарештованим те, що потрібно; будемо свідками нового судового процесу, з приводу української контр-революції. За це ми спокійні, але не спокійні з іншого боку, ми не спокійні, що і після цього судового процесу агенти ГПУ зможуть відпочити на лаврах.

Гадаємо, що доведеться незабаром читати про заарештування Грушевського, Багалія, Кримського і багатьох інших, ніби-то аполітичних учених, винних в безумовній контр-революційній діяльності: вони ж висвітлюють українську історію за українським минулим, а не за Леніним!

А трохи згодом дійде черга і до нової партії контр-революціонерів, як товариші Любченко, Гринько, Полоз та інші колишні боротьбисти. І зовсім нетрудно буде довести їхню провину: виголошував же Любченко на процесі СВУ, ніби-то робітники й селяне України утворили вже свою власну і незалежну державу, — всякому аж в очі б'є національним ухилом у цьому: він же контр-революційно забув при цьому

згадати за ролю російського й всесвітнього пролетаріату, за їхню диктатуру над українським селянством.

А згаданий вище Скрипник, який прилюдно сміє виступати проти заяви, що національне питання губить своє значіння за часів соціалістичної перебудови, проти утворення інтернаціональної культури?

А Чубарь, який каже, що в процесі передачі управління промисловістю на Україні до московських центрів робиться дуже багато дурниць?

А Петровський, який мав нахабство твердити, що нова металургічна база на Уралі мусить розвиватися не за рахунок України?

Це-ж все прсяви того шкідливого українського шовінізму, і безумовно цих контр-революціонерів буде посаджено таки з часом за грати.

І лише тоді, коли заарештовано буде нарешті по обвинуваченню в національній контр-революції останнього могикана, самого Затонського, бо це-ж він колись писав: «На Україні партія большевиків, як і більшість промислового пролетаріату, складається голсьне з росіян», бо це він-же колись вживав української мови, — лише тоді, коли буде заарештовано, кажемо, цього контр-революціонера з націоналістичним підходом, коли Україною без винятку правитимуть товариші Іванов, Петров, Хейфец, Гехтман та інші інтернаціоналістичні пролетарі, коли розмовлятимуть вони, писатимуть, промовлятимуть чистою інтернаціональною мовою, тримаючися здорової думки, що на Україні краще розуміють інтернаціональну російську мову ніж національну українську, коли кінець кінцем викинуто буде контр-революційну літеру «у» з виразів : «У. С. С. Р.» та «КП(б)У», отоді лише буде вирішено, буде остаточно розв'язано національне питання на Україні.

22. VII. 1931.

Гл. Л.

Жінка в XX віці*).

V.

Перейду тепер до жінки в парламентарній репрезентації.

Як майже в усьому жіночому русі, так і тут перед тримають країни півночі, як Англія, Північна Америка, Швеція, Норвегія, Данія та Голандія.

В Англії жінка має повні виборчі права, здобуті неспинною боротьбою мис Панхерст. Всі ми пам'ятаємо війну з суффражистками в Англії, бачили зи знімки в газетах, як то поліціант кесе на руках гарну панночку, а та вимахує руками, бо хоче дәлі товкти шиби в skleпах. Правду кажучи, багато комичного елемента можна було знайти в тій вуличній війні з жінками, але то не були жарти. бо суффражистки готові були наразитися на гострі кари: вони знали, на що йдуть. І то все задля здобуття виборчого права, для права засідати нарівні з чоловіками в парламенті і брати участь в будівництві свого краю.

*) Диви «Тризуб» ч. 29-30.

Минуло вже багато років і англійка виборола собі всі права, але при кожному виборі починається нова війна, бо чоловіки не щадять зусиль для обмеження числа жінок в парламенті. Треба тут сказати, що в такі гострі моменти всі жіночі організації об'єднуються в спільній акції і попирають своїх кандидаток дуже енергійно. З 14 посолок під час останніх виборів 7 обрано повторно. Голосувати жінки пішли лавами і можна було спостерігати зворушуючі сцени, коли перед тим, як підійти до виборчої урни, жінки давали поліціянтам потримати своїх ґемовлят, котрих поприносили з собою, не маючи з ким залишити вдома.

Під час останнього Конґресу Суффражу в Берліні прибуло туди 500 делегаток з різних країн; вони репрезентували 40 народів, у котрих жінка здобула собі рівні з чоловіками права.

Конґрес перейшов імпозастью, при дуже прихильному відношенню з боку влади. Визначні представники уряду зложили особисто свої привітання і міністр внутрішніх справ Зеверінґ в своїй промові сказав, що політичне життя кожного народу не може нормально розвиватися без участі в ньому жіноцтва. Яка колосальна еволюція відбулася в німецькій психиці. Ще так недавно цісарь Вільгельм II проголошував свою формулу про 4 К... А тепер ми бачимо німкенів в парламенті, самоврядуваннях, і міністерствах. Більше: Німеччина уряджує в своїй столиці конґрес суфражисток, робить їм овації і урочисті прийняття.

Окрім визволених жінок на Берлінському конґресі були присутні також представниці тих держав, котрі своє жіноцтво обмежили. По більшості то всі романські країни в Європі, як Франція, Італія, Іспанія та Румунія, Полуднева Америка і держави Східньої Азії. Вони висловили свої жалі, оповіли про хибі свого законодавства і внесли відповіді і корективи. Конґрес доручив своїй езекутиві ййти з відповідними меморандумами до урядів згаданих держав, в справі зрівняння тамошнього жіноцтва в правах з чоловіками.

Прекрасно перейшли минулорічні вибори до парламенту і сенату в Чехословаччині. Майже всі політичні партії, окрім клекрикальних, виставили жіночі кандидатури.

В польському соймі також майже всі фракції мають в своєму складі посолок. Жінки увійшли також до окремих соймових комісій, як бюджетова, освітня, соціального забезпечення, охорони праці, військова, регуляційна та інші.

Згадуючи про консерватизм латинських народів, треба однак сказати, що і вони не можуть протистати течії і змушені йти на уступки. Законом 3 серпня 1929 року Румунія дає своїм жінкам право голосу при комунальних виборах, але не всім, лише певним категоріям і то через великий контингент неписьменних.

В Іспанії нова конституція передбачає виборче право жінок.

Франція, як то не дивно, будучи одною з найбільше культурних країн, відмовляє жінкам прав виборчих. Та взагалі положення французької жінки є ще дуже залежне від чоловіка, бо не може розпоряджати власним майном без згоди чоловіка; вона автоматично тратила свою державну приналежність, йдучи заміж за чужинця. Лише законом 1927 року такий стан змінено, і жінка може схоронювати французьку національність при одруженню з чужинцем. Ці обмеження для жінки не значать, що французька не свідомо своїх прав. Противно, у Франції увесь час пролітається боротьба за визволення жінки і жіночі організації сподіваються в скорому часі здобути собі право виборче, тим більше, що їх домагання підпірають такі державні мужі, як Пуанкаре і Бріан. Цікаву пропаґанду провадять французькі феміністки, кидаючи на кожному кроці гасло рівноправ'я. Одна поступова модистка виставила у себе у вітрині кілька гарних капелюхів прикрашених написом: *Une française doit voter.*

Треба думати, що при загально світовому жіночому русі встановиться з часом рівновага і всі цивілізовані країни визволять своє жіноцтво.

VI.

Не можливо нам не згадати ще одну державу, яка панує над усіма іншими державами, керує світовою політикою і часто рішає справи існування окремих національних організацій. Я маю на увазі пресу. Як то не дивно, така рухлива, ліберальна, широка ділянка довгий час замикала свої двері перед жінкою. Ніхто не може відмовити жінкам літературного таланту і жіночі імена займають поважне місце в кожній літературі. Але преса, оті газети, що їх ми звикли що-денно читати, майже до останніх часів уникали користати з жіночої праці. То цілком не значить, що жінки до такої журналістичної праці не надаються, — причину треба шукати знову в конкуренції чоловіків, котра, однак, за останніх часів мусіла уступити.

Першою почала приймати жінок до своїх видавництв Америка. Вони працюють там, яко репортерки, фельетоністки і публіцистки. В Європі ми вже також частіше зустрічаємо жіночі підписи під газетними статтями.

Не могу не згадати тут одну видатну зо всіх боків латвійку Емілію Бен'ямінш. Вона стоїть на чолі великого пресового концерну і є разом головною редакторкою і адміністраторкою. То найпопулярніша жінка Латвії. Вона має великий вплив на політику; в її салоні збираються члени уряду і нерідко буває президент республіки. Між иншим її впливам приписують демісію попереднього міністра закордонних справ Латвії Антонія Бальодіса. З огляду на надзвичайний журнально - організаційний талант називають Емілію Бен'ямінш королевою латвійською преси.

VII.

Закінчивши огляд становища жінки по окремих державах можна зауважити, що у своїх домаганнях жіноцтво не обмежується певною сферою. Противно, вона робить наступ рішуче у всіх напрямках. Не оминається також справи церковної і подекуди вносяться законопроекти про допущення жінок на духовні посади, як то вже зроблено в Данії. Цікаво, що ця ідея знайшла попертя у жидів, бо останній з'їзд рабинів в Америці постановив допустити жінку до рабинату.

По-за пресою другим світовим об'єднуючим чинником являється спорт. Довгий час спочивала ця ділянка в руках чоловіка, бо ніші бабусі старісно ховалися перед сонцем, дбали про зграбність і переніжкою слабенькою рукою підтримували довжелезний трен.

Вже перд війною спорт відроджується, але розцвіт його припадає на час повоєнний і нема країни, яка б не видавала грубих грошей на збудування стадіонів, спортивних піль то-що. Жінка захоплюється спортом нарівні з чоловіками і не оминає жадного роду спорту. Натурально, не скрізь може вона стати безпосередне на перегони з чоловіками, як напр. в атлетиці, з причин цілком зрозумілих. Вона устанавлює свої рекорди і чемпіонати, а там, де то дається, успішно конкурує з чоловіками. Під час останнього автомобілевого рейду в Польщі було кілька жінок, а одна з них отримала нагороду.

Жінки перепливають Дарданели, Ламанш та Коринтську затоку.

Авіації мущу присвятити спеціальну увагу, бо тут жінки виявили багату відвагу і що-денно встановлюють нові рекорди довжини лету, витривалости, висоти, рекорди, які не так багате різняються від чоловічих. Тут треба мати на увазі, що чоловіки від 30 років вправляються в авіації, де-хто з них ціле життя нічим иншим не займався, а жіноцтво лише недавно приступило до літання. Може в жадній галузі спорту не виявили себе так жінки досконалло, як в авіації. Емі Джонсон перелітає з Лондону до Австралії і з поворотом; леді Белей летить з Лондону до Північної Африки і з поворотом. В останньому міжнародньому рейді авіонеток в Польщі першою серед чужоземних учасників є англійка міс Спонер, котра опріч грошевої нагороди одержала також призи від клубів німецького та французького за заслуги для літництва.

Маємо славних туристок, які самі їдуть самоходами через дикі незаселені країни. Три пані з Капштату в Південній Африці їдуть самоходом в північному напрямі, одмовившись від усілякої чоловічої допомоги, щоби довести, що така допомога не є чимсь невідкличчим.

Є багато жінок наукових дослідувачок, які не спинялися перед найнебезпечнішою подорожжю. Ще в 1925 році закладено «Союз Географок», до котрого належать всі жінки подорожниці і наукові дослідувачки. Союз той має на увазі міжнародно виміну здобутків географок і видає у цій цілі своє перше справоздання. З нього довідуємося, що для жіночої відваги жадна закутина земної кулі не є небезпечною, а для витривалости — жадна праця не тяжка. На всі 5 частин світа поширюється праця цих жінок-дослідувачок. Головою цього Товариства є містрис Адамс, яка спеціально студіює історію іспанської культури. Нема жадного клатика в Європі, Африці і Америці, де коли небудь виявила себе іспанська культура, яких би не обслідувала докладно містрис Адамс. Її відвага і наукові здібності відділяють велику послугу для світової географії.

На визнання заслуг географки Анни Тек, яка поробила багато наукових досліджень, в Перувіянських Андах, географичне Товариство в Лімі незиває півничий щит гори Гуаскаран — Кембр Анна, себ-то щит Ганни.

VIII.

Обговоривши окремі керунки життя, де жінка що-дня здобуває собі більше місця, додам ще кілька слів про жінок на відповідальних становищах взагалі. Число їх з кожним роком збільшується, хоч власне тут чоловіки боряться найзавзятіше і ставлять найбільше перешкод.

Сфера учительська і лікарська давно вже завойована жінками і юриспруденція має вже пов'язну кількість adeptок, з них перша — адвокатеса Ж'єнна Шовен в Парижі, святкувала в 1926 році 25-літній ювілей при урочистій участі професорського сенату Сорбони і адвокатської палести. Можна сказати, що тепер вже нема країни, яка б не мала своїх адвокаток. Натомість державна судова кар'єра дається правничкам з великим трудом. Скрізь є жінки судді, але їх дуже мало, найбільше їх в Скандинавії і Прибалтійських державах. В Данцигу Ганна Куровська — перша з німчень призначена суддею. В Польщі багато жінок судовими аплікантками, секретарками в судах, але вже значно менше асесорок, а суддя п. Грабінська здається одинока. Багато жінок професорками університетів, навіть молодий японський рух може назвати д-ра Тоші-Кю-Секія, проф. університету в Токіо.

Кільки жінок іменовано докторами університетів *honoris causa* за для своїх великих заслуг. Такий титул дістає австрійська поетка Марія Ебнер фон Ешенбах од Віденського університету.

Кенінгсберзький університет Альбертина титулує доктором Елисавету Бем, яка багато зробила для культурного і господарчого розвитку Німеччини. Орден «*Pour le Mérite*» одержує проф. Академії Мистецтв в Берліні — фрау Кет Кельвіц.

Бачимо жінок міністрами: в Англії жінка міністром праці, в Чехії — соціального забезпечення, в Норвегії — освіти. В Польщі зустрічаємо жінок на посадах директорів департаменту, а останнього часу призначено на такий пост в міністерстві пошт і телеграфів п. Тамару Саневську.

В дипломатії здобутки їдуть досить успішно. Початок цьому покладали Сполучені Штати і довгий час були одинокою державою, котру занордонном репрезентували жінки. Першою вступила до дипломатичного корпусу міс Люсіль Ачерсон; спочатку повнила обов'язки аташе при посольстві в Швейцарії, після в Панамі. Міс Паті Фільд — консулом в Амстердамі. Жінки є смерційними радницями в Шанхаю та Осло. Недавно на такий же пост призначено до Риму д-ра Катунен, а до Швейцарії д-ра Фросмад.

Болгарія висилає п. Станшеву на секретаря посольства в Вашингтоні, а п. Радулову — радником до арбітражної судової комісії болгаро-італійської.

В Англії від року 1924 коло 200 жінок займають начальне становище директорів в різних фінансових підприємствах, торговельній флоті, фабриках і копальнях. Вугляна промисловість в Англії, що пережила в свій час тяжку кризу, перебуває тепер в стані блискучого розвитку. Англіїці признають самі, що до такого щасливого кінця чимало спричинилися талановиті директорки вугляних копалень — леді Келлі провадить копальні St. Helena Colliery і кілька ще, зв'язаних поміж собою спільним капіталом.

Друга — леді Ронда, владителька великих копалень у Валіссі, займає пост начального директора в 24 товариствах, котрі разом репрезентують капітал в 100 мільйонів доларів. То є жінка надзвичайних здібностей, обдарована торговельним і політичним розумом. Її звать у Валіссі «королевою вугля». Одиначка у багатого лорда Ронда, одержує фахову освіту і тому, що у лорда нема хлопця-нащадка перебірає з дозволу короля лордівський титул, що дає їй право засідати в палаті лордів. Її виступи на трибуні, видання газети, де вона сама пише провідні статті, закладення політичного союзу — все скеровано на боротьбу з консерватизмом в Англії. Її газетні статті викликали не раз полеміку і відповіді таких англійців як Честертон і Бернар Шоу.

В Америці є своя королева вугілля—Жозефіна Рош, директорка великого вугляного концерну в Колорадо. З освіти правничка і була першою асистенткою у судді Ліндса, котрий створив і впровадив у життя суди нелітніх.

Цей далеко неповний огляд жіночих здобутків за останнє тридцятиліття не може дати повної картини його розмірів, але натомість сподіваюся, що навіть окремі моменти могли показати його силу і дозволяють сподіватися, що недалеким той час, коли на широкому полі людського життя не буде більше мови про чоловічу або жіночу робочу силу, але розглядатиметься працівник взагалі, і коли в країнах цілого світа доля нації буде розв'язуватися не одними чоловічими голосами, але й жінки своєю участю внесуть поступ у життя майбутнього.

А нам рівно-ж треба усвідомити собі і пам'ятати, що без значної допомоги жінок не можливо буде досягти самостійности і збудувати власну державу.

Валентина Завадська.

З подорожі В. Сальського.

II.

В Журжі.

25 червня б. р. представник військового міністерства УНР в Румунії полк. Порохівський повідомив шефа Української Журжівської групи, що 26 червня с. р. має проїзжати через місто Журжу п. військового міністра ген. Сальського та що при цій нагоді бажає відвідати Журжівську групу.

Було віддано розпорядження зібратися людям Журжівської групи у касарні цукровні, де є для зібрань спеціальна саля. На другий день за 40-20 верстов стали прибувати люде. Розпочалася підготовча праця до прийняття високого гостя. О 7 год. вечора 26.VI нараховується 60 чол. нашого люду та чоловік десять донців та кубанців. Люде бідно, але чистенько одягнені... Лиця виснажені, руки та плечі—від важкої праці. Але на серці у кожного із зібраних горить віра в наші світлі ідеали, у нашу перемогу. Ця віра їх об'єднує, ця віра зібрала їх зараз

привітати свого міністра та засвідчити йому свою відданість. Ця віра допомагає одинадцятій рік нести хрест важкого вигнання. Помешкання, місце зібрання, прибрало урочисто святочний вигляд; коридори та кімнати прибрало зеленню, уквітчано українськими та румунськими прапорцями. Особливо урочистий вигляд має саля зібрання. На чоловій стіні салі оповитий великим та розкішним національним прапором — портрет св. пам. С. Петлюри. Перед портретом велика китиця живих квітів — дар доньки місцевого директора панни Манзер. На бокових стінах портрет Пана Головного Отамана та наших письменників. Портрети оперезані білими вишитими українськими рушниками. Так само багато квітів, зелені.

О 8.30 год. вечора потягом з Букарешту, в супроводі полк. Порохівського, на станцію Журжа прибув військовий міністр ген. Сальський. На станції зустріли та привітали гостя шеф Української Журжівської групи пор. В. Мельник, голова «Просвіти» пор. О. Коряко. З двірця гість від'їхав до касарні місцевої цукровні, де зібралися люде.

При вході до касарні делегація од групи зустріла гостя з хлібом-сіллю. Приймаючи хліб-сіть, військовий міністр прямує до салі зібрання. Коли він наблизився до дверей салі, шеф групи подає команду «Струнко! Панове Старшини». При тиші пор. В. Мельник робить кілька кроків на зустріч п. міністрові, зупиняється та складає рапорта про стан групи. Ген. Сальський, прийнявши рапорта, здоровить групу — «Доброго здоров'я, вояцтво». «Слава Україні, слава», пролунало в повітря, понеслося по касарні, а ген. Сальський та полк. Порохівський займають за столом місця. Потім ген. Сальський вітає групу в імені уряду УНР. Гучне «слава» покриває слова гостя.

Радісне піднесення стихає, п. міністр виголошує глибоко-змістову та високо-патріотичну промову. Подавши докладні інформації про міжнародне становище нашого питання та про ту важку працю, яку наш уряд робить в цьому напрямку, ген. Сальський докладно оповів про стан населення на Україні та про його стремління до незалежного життя.

Громове «слава» покривають останні слова ген. Сальського: «Україна стане вільною і ні від кого незалежною державою».

По промові ген. Сальського привітав теплими і відданими словами шеф Журжівської групи пор. Мельник, який запевнив п. міністра у вірності старим прапорам та у повній готовності стати до лав армії всіх українських вояків, що тут перебувають.

Дякуючи за привітання, попрощався ген. Сальський з нашими вояками та при звуках пісні «Гей ну, хлопці, до зброї» покинув салю і од'їхав до міста Журжа.

27-го червня о годині 11 пан міністр, в супроводі полковника Порохівського та коменданта Журжівської групи поручника Мельника, переїхав пароплавом з Ромадана в Рушук, звідки, розпрощавшись з провозаючими, від'їхав потягом до Софії.

В. Смуток.

Українське студентство на міжнародних з'їздах.

Цього року Центральний Союз Українського Студентства (ЦЕСУС) було запрошено на цілу низку студентських (й не-студентських) з'їздів.

На всі з'їзди, в яких українське студентство приймало активну участь, було делеговано по одному українському представникові.

На конференції студентства Балтійських держав у Ковні (3-го — 7-го червня) український делегат виголосив довшу промову про становище українського студентства та українського народу, а тако-ж приймав участь в різних урочистостях, зв'язаних з конференцією.

На конференції слов'янського студентства в Братиславі (Чехо-Словачина), яка відбулася 7-9 липня 1931 року; український делегат виступив проти того, щоби московську мову прийняти як єдину офіційну мову між слов'янами. В наслідок цього постановлено, що усі слов'янські мови — рівновартні, через що на слов'янських з'їздах рекомендується вживати, а тако-ж і вести протоколи на всіх слов'янських мовах, роблячи в той-же час найбільш важливі витяги з протоколів у французькій мові. Далі український делегат не погоджувався тако-ж з тим, щоби поручати слов'янам учитися й писати кирилицею, мотивуючи свій виступ тим, що кирилиця не має майбутнього. Конференція прихилилася до поглядів українського представника й не углянула оборону кирилиці з боку московського делегата.

Останнім в хронологічному порядку з'їздом, в якому прийняло участь українське студентство, був з'їзд Міжнародної Студентської Конфедерації (СІЕ), який відбувся в Букарешті (Румунія) в днях 9-17 серпня.

В з'їзді брали участь представники студентства з 34-х країн.

Українське студентство заступав Голова Цесус'а В. Орелецький.

Не були заступлені такі країни: Норвегія, Туреччина, Албанія, Грузія, Білорусія та московські емігранти (цим останнім, здається, не дали візи).

Конгрес, який не відзначався особливою жвавістю, закінчився майже розбиттям Конфедерації, бо на останньому пленарному засіданні зголосили свій виступ з неї такі країни: Сполучені Штати Америки, Швеція, Данія, Південна Африка, Голандія і Шкотія. Виступ свій мотивували студентські представники згаданих країн тим, що Конфедерація замість примирювати та братати студентство світа загострює конфлікти та провадить політику великих держав.

Треба сказати, що майже на початку Конгресу на ньому витворилися два виразні блоки: з одного боку латинський — з Францією, Польщею, Бельгією, Румунією, Люксембургом і малою Антантою, а з другого — блок англо-саксонський — з Англією, Болгарією, Венгрією та англо-саксонськими і німецькими країнами.

На одному з засідань Конгресу делегат Сполучених Держав Америки п. Моров, в дуже делікатній формі, висловлював невдоволення з дотеперішньої праці Конфедерації, пропонуючи нову форму її організації та підкреслюючи, щоби в майбутньому Міжнародна Студентська Конфедерація складалася лише зі студентів та щоби провід в ній тако-ж належав студентам. Було-би добре, додав п. Моров, аби Конфедерація мала свій постійний Генеральний Секретаріат з місцем осідку в одній з нейтральних країн (Женева в Швейцарії).

Делегат Швеції Д-р Кундсен, висловив бажання аби активність Конфедерації була більш окресленою з тим, щоби вона працювала менше, але ліпше.

Отже ці два голоси майже на початку Конференції були пересторогою для неї, свого роду протестом проти дотеперішньої державницької політики студентського об'єднання.

На одному з останніх засідань, коли боротьба між двома блоками майже гирзало окреслилася, делегат Голандії, виступив з конкретною пропозицією — заборонити студентським об'єднанням приймати субвенції від урядів своїх держав, що, на думку делегата, не може не в'язати студентів у їх виступах і шкідливо відбивається на праці цілої Конфедерації.

Голосованням пропозицію голандського делегата було відкинута.

Голандська-ж делегація запропонувала, аби у відмину дотеперішнього статутарного порядку студентські репрезентації входили в склад Міжнародної Студентської Конфедерації не по принципу державному, а по принципу пропорціонального представництва, щоби таким чином уможливити участь в Конфедерації тако-ж і меншостям.

Делегати Англії та Південної Африки зустріли цю пропозицію голандської делегації гучними оплесками.

Делегат Румунії П. Стете виступив проти принципу пропорціонального представництва, підкреслюючи при цьому, що прийняття цього принципу нанесло-би тяжкий удар малим державам і привело-би Конфедерацію до її ліквідації, бо домінуюче значіння в ній набрала-би Америка, яка має більше 400 тисяч студентства, то пак більше ніж всі інші країни вкупі. Отже це мало-би означати передачу проводу в Конфедерації Америки, що було-би і несправедливо і непрактично.

Голосованням і цю пропозицію голандців відкинута.

Наведені тут моменти й були властиво причиною розбиття Конфедерації. Що буде далі з Конфедерацією, — невідомо.

На Конференції в Букарешті делегат українського студентства п. В. Орелечний виголосив реферат про ставовище українського студентства та українського народу, а крім того виступав в окремих комісіях з'їзду. Між иншими український делегат спротивився заведенню московської мови як офіційної слов'янської мови в конференції, через що московська мова не пройшла.

В питанню московської мови в слов'янській комісії Конфедерації українців постійно підтримують білоруси і поляки. Правдоподібно сама слов'янська комісія при Міжнародній Студентській Конфедерації перестане існувати, а через те й відпаде справа заведення офіційної слов'янської мови.

Майбутній з'їзд Конфедерації мав-би відбутися в 1932-му році в Ризі.

Можливо, що в-осени біжучого року відбудеться з'їзд студентських централ, які незадоволені політикою сучасної Міжнародної Студентської Конфедерації.

Українському студентству належить тепер з особливою увагою слідкувати за розвитком подій і виявити особливу зручність і тактовність, щоби видобути для себе як найбільше прав, які йому може принести теперішня ситуація на міжнародньому студентському форумі.

Само собою зрозуміло, що зробити це українське студентство зможе лише тоді, коли українське громадянство та українські організації, праця більшости яких зводиться до взаємопоборювання, змісьць патріотичних рецептів та патріотичного патосу, прийде з матеріальною допомогою.

Адже-ж в усіх конгресах цього року участь Цесуса обмежилася надсилкою лише одного делегата. Чи треба говорити, що цього рішуче за мало. Головна праця на конгресах, звичайно переводиться в різних комісіях. Щоби українці були заступлені коли не в усіх, то бодай в головних комісіях, то потрібно, аби українські делегації на міжнародніх конгресах були представлені більш численно. А для цього потрібно не великих слів велику силу», а дійсної праці і жертвености, потрібно підперти Цесус.

Між 1-м і 7-м вересня в Сполучених Штатах Північної Америки відбудеться чергова Конференція Міжнародної Студентської Помочи. Управа Цесуса уповноважила репрезентувати українське студентство і взяти участь в цій Конференції п. інженера Н. Нововірського з Нового Йорку.

Дмитро Геродот.

З міжнародного життя.

Зміна англійського уряду. — Кабінет національного об'єднання.

Сенсації «мертвого сезону» продовжені. Як читачам «Тризуба» відомо вже з газет, в Англії сталася зміна влади, — місце кабінету Labour Party заступив кабінет національного об'єднання.

Демісія соціалістичної англійської влади, — сама собою, самим уже фактом, що вона сталася, — була б дуже видатною подією, бо зв'язано з тою владою багато найважливіших політичних інтересів, з одного боку, в самій Англії, з другого — в цілому світі. Але це ще не було б сенсацією, бо не було б несподіванкою. Елементи сенсації лежать в тому, як сталася та демісія, які були її форми, зовнішні та внутрішні.

На цьому місці в «Тризубі» не раз вказано було на трудне політичне становище влади Labour Party в Англії, викладено було її характеристику, і ми до того повертатися не будемо. Вкажемо лише, що трудовий кабінет стояв у влади два роки і два місяці, утримавшись таким чином далеко довше, ніж то йому пророкували його противники. Довше навіть, ніж того сподівався голова його Мак-Дональд. Авторитет цього кабінету в країні, як висловлюються французи, був дуже «поношений», бо була то влада меншості, яка трималася лише незавжди сталою парламентською допомогою невеликої ліберальної партії. В опозиції ж до влади в парламенті і в країні стояла компактна, майже рівна їй, маса консерваторів, а тому соціалістичний кабінет не міг і не смів ні виявити себе, згідно з програмою своєю, ні реально взятися до якихось радикальніших заходів, чи то в площині внутрішньої англійської політики, чи то в межах політики міжнародної.

У сфері міжнародній. Мабуť ще в пам'яті у всіх триумфальна подорож Мак-Дональда до Америки, якою він означив початок своєї урядової чинности влітку року 1929. Поїхав він на побачення з американським президентом Гувером, аби зговоритися з ним про спільні шляхи Сполучених Штатів та Англії що-до загального морського роззброєння, такого бажаного з фінансових причин не тільки цим двом державам, але й цілому світові. Усе йшло начеб-то гаразд. Америка погодилася на пропозиції Мак-Дональда, пристала до них і третя — по силі своєї флоти — Японія, але далі справа не пішла. У своїх обрахунках Мак-Дональд та його дипломатія позабули де-що про інтереси Франції та Італії, і ціла така користна світові і Англії особливо комбінація коли не завалилася остаточно, то так завмерла, що про неї зараз ніхто начеб-то й не згадує.

Майже так само стоїть і з другою справою, що Мак-Дональд взяв її за свою, з суходольним роззброєнням Європи і цілого світу. На початках поточного року, підтримавши цілою силою англійського авторитету німців у Женеві, добився він того, що велику міжнародну конференцію з метою загального обеззброєння мала таки скликати Ліга Націй на початку року 1931. Більше за те, добився він і того, що на цю конференцію було закликано і ССРСР, та щоб головою її був англійський міністр закордонних справ Гендерсон. Що тепер буде з тою конференцією і з тим головуванням, — не знати, бо-ж той самий Гендерсон, як то видно з перебігу англійської державної кризи, не тільки не пішов за Мак-Дональдом, а виступив різко проти нього. Не знати тако-ж, що буде тепер і з совітофільською політикою, на шляху якої стояв увесь час кабінет Мак-Дональда, допомагаючи більшевизм в їх міжнародній політиці, — принаймні, в Європі та Лізі Націй, — та видаючи їм великі кредити під різного роду сумнівні їх комерційні операції.

Мало щастя мав соціалістичний кабінет і в імперській політиці Англії, — в стосунках з британськими домініями, протекторатами і колоніями. Досить пригадати імперську конференцію, що відбулася минулого року під головуванням Мак-Дональда, та яка мала зміцнити фінансово-економічні зв'язки між метрополією і домініями, а натомість розхолодила їх взає-

мовідносини. До того можна додати справу Індії, заколоти в Єгипті і нарешті арабсько-сіоністичну завірюху в Палестині, що її так нещасливо англійський соціалістичний уряд пробував був пригасити своєю відомою «Білою книгою».

Але найменше щастило урядові Мак-Дональда в площині внутрішньої суто-англійської політики. Як відомо, головним гаслом Labour Party на загальних виборах року 1929 була боротьба з економічною кризою в Англії та з її наслідком — занепадом великої індустрії і безробіттям. Англійські соціалісти, з Мак-Дональдом на чолі, проголосили тоді, що ні ліберали, ні консерватори не мають сили, кі плану тих заходів, якими можна і треба боротися з кризою і безробіттям в середині, що такий план має єдино Labour Party і що її поява у владі спричиниться до доброго вирішення цілої справи і головню — до знищення безробіття в країні. Не повірила цьому гаслову ціла Англія, але повірили йому англійські робітники, компактно голосуючи за кандидатів трудової партії. Не дістала Labour Party абсолютної більшості в парламентах, але придбала більшість відносну, і це дало їй можливість взяти владу до своїх рук. Кабінет було складено виключно з членів трудової партії, а саме з соціалістичної її частини. Буржуазні партії не ставили новому кабінетові якихось перешкод, — навіть технічних. Скоріше — навпаки: ліберали впрст стали на бік трудової влади, консерватори трималися коректно і вичікуючи, а надпартійний король поставився до нових міністрів строго конституційно і навіть, — по виразу самого Мак-Дональда, — як справжній джентельмен. По-перше в історії, — коли не рахувати соціалістами большевицьких експериментаторів на Сході Європи, — дана була можливість соціалістам, і — то більше-менше за нормальних обставин, — виявити реально, чи їх програм відповідає інтересам великого європейського народу, чи їх методи і принципи надаються до керування великою сучасною державою.

Наслідки досвідів, зробленого англійською соціалістичною владою, були впрст негативними для неї. Свій план соціальних реформ і радикальних заходів що-до боротьби з кризою і безробіттям соціалістичний кабінет мав, бо проголошував його на виборах і змагався поставити і в парламенті. Але з того нічого не вийшло. І не тому тільки, що в палаті громад Мак-Дональд не мав абсолютної більшості і мусів сполягати на підтримку лібералів. З цим можна було боротися навіть чисто конституційним шляхом. Можна було поставити в палаті той чи інший проєкт, не рахуючися з лібералами, і на випадок невдачі, апелювати до країни, роспустивши парламент і призначивши нові вибори. Але як раз цього шляху, такого звичайного для англійської політики, більше за все боявся уряд Мак-Дональда. І мав рацію, бо наочно для всіх, в тому числі і для соціалістів, дуже скоро виявилось, що ніяке соціалістичне будівництво в Англії, — що найменше зараз і на довший час у майбутньому, — не можливе; що політичне, економічне і всяке інше життя цієї великої країни і великої держави стоїть, тримається, росте й підупадає, слідує не за догмами марксистської доктрини, а на закладах історично-традиційного для неї національного солідаризму.

Кожна спроба перевести до життя соціалістичні методи, прикладаючи їх чи то до встановлення нового державного бюджету, чи то державної митної, банкової, робітничої, індустріальної т. ин. державної політики, падали майже не виходячи за межі міністерських нарад, а земісь них до парламенту вносилися законопроекти такого звичайного, так мовити, буржуазного характеру, що в опозиції падав усякий пафос, такий необхідний для боротьби з політичним противником, і вона або мляво і некомпактно голосувала проти, або впрст подавала свої голоси за урядові пропозиції. Не входячи за недостатнім місцем в детальний огляд цілої діяльності Трудового кабінету в Англії, в підтверження вигляденої теми досить вказати хоч на один такий характерний факт: соціалістичного міністра фінансів, того самого Сноудена, про якого газети на початку жартуючи говорили, наче-то його іменем англійські банкирники лякають своїх дітей, «City» — себ-то головний центр англійського банківництва, великого торгу й про-

мислу, — обрало своїм почесним громадянином, а сам Сноуден з гордістю прийняв те почесне обрання.

Такому характеру чинности соціалістичного англійського кабінету відповідає його кінець. Він упав не тому, що дістав у парламенті той чи інший вотум недовір'я, а тому, що сам кабінет прийшов до рішення, що нема йому чого далі залишати за собою державну владу. Не вважав потрібним він, — аби протягти час, — звертатися до країни, розпускаючи парламент і оголошуючи нові вибори, чого наче-то вимагала англійська політична традиція, — а чесно й відкрито визнає свою несилю вести далі самому державну справу і запросив своїх противників — лібералів і консерваторів допомогти йому, склавши новий кабінет національного об'єднання із усіх трьох англійських партій. Зовнішню причиною для такого рішення було зниження курсу англійського фунту стерлінгів, великий дефіцит у державному бюджеті, загострення фінансової кризи в Англії у зв'язку з економічною германською кризою, а внутрішньою — благородне почуття громадського обов'язку, що примусило англійських міністрів поставити національні інтереси вище за класові, а державні — вище за партійні. Досі таке почуття серед соціалістичних партій Європи можна було помічати в германській соціал-демократії, як то було підкреслено своєчасно на цьому місці; тепер — і то цілком природне — яскраво зазначилося воно і в лідерів англійської трудової партії.

Ліберали й консерватори без дальшої думки обізвалися на заклик своїх політичних противників, і не тільки одізувалися, але й запропонували Мак-Дональдіві, як ініціаторові, залишитися на чолі влади. Треба відмітити тут значну роллю короля. Не виходячи за рямці конституційні, він багато зробив для щасливого вирішення кризи. Негайно приїхав до Лондону, допоміг лідерам партій порозумітися і своїм авторитетом сприяв складенню кабінета національного об'єднання. Кабінет національного об'єднання склався в такий спосіб, що з десяти політичних міністрів чотири — представники Labour Party, — в тому числі Мак-Дональд і Сноуден; чотири — консерватори, а проміж них — Балдвін і Невіль Чемберлен, і два — ліберали — Ірвін та Самуель; що-до Лойд-Джорджа, то він не ввійшов до кабінету лише тому, що занедужав, і лікарі не дозволяють йому активної політичної праці.

Цей кабінет, що складається з представників усіх трьох англійських партій, не являється однак тривалою коаліцією з накресленим політичним програмом. Влада наперед оголосила себе тимчасовою і поставила собі лише одну мету: як можна скоріше перевести через парламент низку законів, спрямованих на виправлення бюджету, на стабілізацію фунту стерлінгів та на послаблення наслідків загальної кризи. Як тільки ця мета буде досягнена, парламент буде розпущено, а партії та їх представники повернуться до своїх політичних позицій і до нормальної політичної боротьби між собою. Але питання то все складні, і скільки часу треба буде на їх полагодження, — сказати ще не можна.

Новий кабінет національного об'єднання матиме за собою колосальну більшість у парламенті, бо-ж за нього голосуватимуть усі консерватори, ліберали, за винятком кількох депутатів, і, як сподіваються, половина членів Labour Party. Ця остання не вся йшла за Мак-Дональдом; якесь її частина йде за Гендерсоном, що з чисто партійного ґрунту відмовився перейти на ґрунт загально-національний. Тим самим зазначено і розпад англійської Labour Party на дві чи більше незалежні від себе політичні групи. Якою буде міра того розпаду, — виявиться в першій половині поточного місяця, на коли має бути скликано англійський парламент.

Observer.

Од Українського Пресового Бюро в Парижі.

4 серпня с. р. російська газета «Возрожденіе», що виходить у Парижі, опублікувала статтю яку присвячено подорожі генерала Сальського до Болгарії.

З приводу цього Українське Пресове Бюро в Парижі є уповноважено категорично спростувати всі вигадані в названій статті декларації, які приписує кореспондент «Возрожденія» генералу Сальському.

Генерал Сальський ніколи не говорив про якісь «субсидії», отримані урядом УНР від якої-небудь держави. Таким чином ціла згадана стаття «Возрожденія» є нічим іншим, як витвором фантазії, і тільки в одному не розходитьсь з правдою, а саме в тому, що генерал Сальський дійсно був у Болгарії з метою відвідати різні організації української еміграції, що там знаходяться.

В дійсності генерал Сальський задекларував у Софії слідує: уряд УНР, що находиться на еміграції, все залишається вірним своїй політиці боротьби за незалежність України. З цими ідеями уряд УНР і українська армія примусово покинули після кількालітньої війни рідну землю, окуповану большевиками, і з тими-ж ідеями уряд УНР продовжує свою боротьбу проти окупантів.

Хроніка.

З життя укр. еміграції.

В Чехії

— Доля Українського Університету в Празі. Як нас псвідомляють, 30 серпня в Празі відбулася надзвичайна нарада професорів Українського Університету. Темою її — скорочення з 1 вересня та ліквідація з 1 січня наступного року, про що повідомило ректорат міністерство освіти ЧСР. Дальша доля єдиного українського університету викликає глибоке занепокоєння в громадських колах нашої еміграції.

— Закриття української гімназії у Ржевніцах (ЧСР). Як відомо, у місцевості Ржевніце, недалеко од Праги, існувала українська гімназія, в якій вчилася дівтора українських емігрантів, а між нею було немало дітей українських емігрантів, що живуть постійно в Польщі. Гімназія розвивалася дуже гарно. Нагло довідуємось, що дня 25 серпня ц. р. цю гімназію розпорядком міністерства освіти закрито з днем 1 вересня ц. р. тоб-то з днем розпочаття нового шкільного року. Вістка про закриття цієї школи вдарила немов грім по діворі та батьках і посіяла серед них поважну смуту. Прикро вразила ця вістка і нас, що здаємо собі докладно справу з великої ваги тієї школи для молодого українського покоління, яке виростає на еміграції. Причиною закриття цієї школи є мотиви бюджетової щадности у Чехословаччині. — Зачуваємо, що провідні емігрантські кола в Чехословаччині роблять ще всякі можливі заходи для рятуння школи, але важко надіятися на які-небудь успіхи цих заходів у

теперішню пору господарської кризи та компресій бюджету. («Діло», 30. VIII).

У Франції.

— Од'їзд із Парижу д-ра М. Левицького. У вівторок 1 вересня виїхав з Парижу на Волинь д-р Модест Левицький, який проводив вакації у Франції. Представники нашої паризької колонії зібралися на двірці привітати шановного діяча та письменника і побажати йому щасливої подорожи.

— Гості в Парижі. В Парижі перебуває відомий наш учений професор В. Щербаківський, який користується з літнього відпочинку, студії в паризьких музеях та бібліотеках.

Так само з метою студій перебував в Парижі на вакаціях професор В. Гайманівський.

В Польщі

— В Українському Науковому Інституті в Варшаві засновано мистецьку секцію. Участь в ній беруть члени мистецького гуртка «Спокій».

Втікачі з ССР.

— 8 серпня 1931 року, між 1-ю а 2-ю годиною дня прибуло до Польщі 21 (двадцять одна) душа селян з села Мошанівки, Славутського району УССР. Переходило границю 18 семейств. Однак, через зраду одного, большевики вспіли більшу частину завернути. В наслідок стрілянини, відкритої большевиками: по втікаючих, є ранені і вбиті. З 21 душі, що провалилися на польську територію один, а саме — Носалюк Ларіон тяжко ранений в живіт. Рівно-ж, вже на цій стороні, поранено в пле-

че трьохрічного Еміля Зоненбурга. Обидвох прсмщено в шпиталі з Острозі. Носалюк вночі з 8 на 9 мав операцію; рушнична куля пройшла через живіт і вирвала кавалок бока; рану прочистили і зашили, але на врятування надія мале, бо багато збігло крові.

Фіра з річами одна пробилася, а дві одрізала червона кіннота (5 чоловік). На одній забито господаря, що поганяв коні — Поля Дашеля.

Між втікачами оказалось тільки двоє українців, з яких один ранений, а решта німці.

Носалюк, це 50 літній селянин; в 1920 році повернувся з Америки, упорядкував 8-десятинне господарство і спокійно жив собі з дружиною Казімірою та 20-літнім сином Володимиром (від 1-ї жінки). В 1929 році большевики відібрали у нього всю землю, але він до колективу не пішов, лишився в своїй хаті і зймався бджолярством. Торік восени оженив сина, який цьогорічної весни пішов до колективу, хоч батько не дозволяв, за що тепер попов у список висиленців. Ранений він в 200 кроках від границі проти Мощанівки в момент, як кинувся вже з польського боку назад до дротів рятувати односельчан, що позастрагали в дротах.

Дев'ять господарів, які втікали до Польщі захопила большевицька варта

Одна сім'я провадила троє дітей, яких кинули на границі; в дротах кинули грудну 1^{1/2} річну дитину, а п'яти і трьохрічні засталися на возі.

По зібраним інформаціям, вищезазначені селяне втікали за-кордон тому, що мали їх висилати на Сибір за невиконання накладеного на них непосильного продподатку. Одному, напр., на 3,72 десятини призначили дати продподатку — 50 пудів пшениці, 20 пудів жита, 10 пудів ячменю і 8 пудів вівса. Таку саме норму пристосовано до всіх індивідуалістів, яких залишилося в Мощанівці 22 господарства. Для них призначено 3 червоних токи, на яких

від минулого понеділка молотить по одній пароконній молотильці. Вимолочене збіжжя зараз-же заставляють звозити до Кривина на станцію, де зсипають в залізнодорожар (магазин на товарній станції) і зараз-же вагтажать в вагони для висилки.

Спростовання.

В російській паризькій газеті «Посльдняя Новости» ч. 3809 з дня 27. 8 с. р. з'явилася стаття кореспондента цієї газети в Женеві під назвою «Международная Комиссия в бѣженцахъ», в якій згаданий кореспондент, подаючи відомості про тільки-що відбуту сесію Міждержавної Комісії в справі біженців, допустився уміщення такого абзацу:

«Правда, канікулярний час мав і позитивні наслідки. Зовсім не з'явилися і не перешкоджали на цей раз праці Комісії українські представники, з «професором» Шульгиним на чолі».

В зв'язку з цим Секретаріат Головної Ради подає, що твердження кореспондента газети «Посл. Новости», що укр. представники «не явились» є неложальним і свідомо баламутним, бо він же сам свого часу з радістю повідомляв читачів «Посл. Нов.» про те, що українські представники не пройшли до складу експертів Комісії в справі біженців. Оскільки українці не одержали доступу (чи не в великій мірі заходами росіян) до Комісії, остільки, розуміється, не могли вони і бути присутніми на сесії.

Таким чином випадок кореспондента «Посл. Нов.» вказує лише згивий раз на його недобросовісність, а разом з тим характеризує методи російської преси.

Секретаріат Головної Еміграційної Ради.

Зміст

Париж, неділя, 6 вересня 1931 року — ст. 1. На смерть Тадеуша Голувка — ст. 2. М. Садовський Івардія вмирає, але не здається (Похорон М. Л. Юнакова) — ст. 5. О. Л. Шульгин. — На політичні теми, III — ст. 7. Г. Л. Л. Національні перспективи на Україні під московською окупацією — ст. 10. В. Завадська. Жінка в XX віці — ст. 16. З подорожі В. Сальського, II — ст. 20. Д. М. Геродот. Українське студентство на міжнародних з'їздах — ст. 22. Observer з міжнародного життя — ст. 24. Од Українського Пресового Бюро в Парижі — ст. 26. Хроніка: З життя української еміграції. В Чехії — ст. 28. У Франції — ст. 28. У Польщі — ст. 28.

Книжки й журнали надіслані до редакції.

— Праці Укр. Наук. Інст. Том II. vol. Серія статистична. Seriya Statystyczna.

Тиміш Олесевиц. Статистичні таблиці укр. населення СССР за переписом 17 грудня 1926 року. Tymoteusz Olesiewicz. Tablice statystyczne ludności ukraińskiej SSSR, według spisu 17 grudnia 1926 r.

Timothée Olesiewicz. Tableaux statistiques de la population ukrainienne de l'URSS d'après le recensement de 17 Décembre 1926. Варшава, Warszawa. 1930. ст. 28.

— Записки Чина св. Василя Великого (т. III. Вип. 3-4 Жовква. 305-764-VIII.

— О. І. Бочковський, доцент Укр. Госп. Академії в ЧСР. «Масарик, національна проблема та українське питання (Спроба характеристики та інтерпретації). Подєбради. 1930. Ц. Вид. Укр. Госп. Акад. в ЧСР ст. 244.

— Степан Смалъ-Стоцький. Тарас Шевченко, співець самостійної України. Вид. «Самостійна Україна». Прага. 1930.

— D. D o g o s h e n k o. Chevchenko poète national de l'Ukraine, avec préface du Comte Antoine Chiappe. Ed. Eugène Vyrovu. Prague 1931.

— Roman Smal-Stotski, ancien ministre d'Ukraine à Berlin. «L'Ukraine et la Paix». Association ukr. pour la SDN. Varsovie 1930 ст. 8.

— Що-денник для записування лекцій. Каліш. Українська Станиця. 1930.

— Piotr Żukowski. O nauczaniu historii w szkole średniej. Rozważania, wskazówki i materiały. Cz. I Poznań. 1924.

— Piotr Żukowski. O Anglii. Wrażenia z podróży i notatki z lektury. Poznań 1925.

— Jan Slavik. Ruska vlada a ukraínske hnutí pred svetovou válkou. Ze «Slovanského Přehledu». 930. Praha st. 47.

— Виставка Укр. Мистецького Гуртка «Спокій» (народне мистецтво, будівництво, церковне, світське, надгробки, здібництво). Варшава 1930 р.

— «Перші кроки українця в Аргентині». Подарунок нашим землякам-українцям. Буенос-Айрес. 1930 ст. 32. Укр. Національний Банк в Бостоні.

— «La situation des enfants des réfugiés russes et arméniens en 1930». Rapport du Sous-Comité pour l'étude des conditions des enfants des réfugiés. Union Internationale pour le Secours aux enfants. Genève. 1931. ст. 92.

— Ukraine — The sorest Spot of Europa. Wasył Swystun. Winipeg. 1931. ст. 68.

— A report on the polish terror. Poland and Ukraine.

— The danger spot of Europe. Witte a foreword by Cecil Malone, M. B. Published by Ukrainien Bureau. London, 1930, ст. 74.

— United Ukranian Organizations of the United States. Polish atrocities in Ukraine, compiled and edited by Emil Revyuk. New-York city. 1931. ст. 512, мапа.

— Linguo internaciona Sdo. Kalendario 1931-1932. Berlin, ст. 102.

— Infinitio iniciesis en 1912 da M. N. Bezkonechny. Berchew-Anvers, 1930. ст. 44.

— Антін Павлюк. Лірика. Прага. 1931. ст. 64 гектографовано.

— Олесь Топаз. Земля і сонце. Поезії. 1924-25. Прага 1931. ст. 48. гектографовано.

— Хроніка Наукового Товариства імени Шевченка у Львові за роки 1926-1930. ч. 69-70. Львів, 1930, ст. 136.

— За Державність. Матеріяли до історії війська українського. Видає Українське Воєнно-Історичне Товариство. Збірник 2. Каліш, 1930 ст. 216 + таблиці і схеми.

— Проф. О. Лотоцький. Церковно-правні основи автокефалії. Варшава, 1931, ст. 58-71.

— Марія Омельченкова. Т. Г. Масарик (1850-1930). Видавництво «Чесько-українська книга», випуск 6. Прага, 1931, ст. 352 ілюстрації.

— Календарь «Просвіта» на звичайний рік 1931. Ужгород, 1931, ст. 128.

— Збірник українських пісень на міщний хор аранжував Дмитро Котко. Репертуар Наддніпрянського хору. І-й десяток. Власний наклад. Львів, 1931, ст. 14.

— Дмитро Котко. Українські пісні. «Гандзя молодичка» на мішаний хор. Власий наклад. Львів, 1931. ст. 4.

— Т. Якимчук. Просвід на прилюдний тор, викликаний часом. Невтомним бажанням Українського пісноплежного Гуртка «Думка» в Парижі. Париж, 1930, ст.

— Русский Заграничный Исторический Архив при Министерстве Иностранных Дел Чехословацкой Республики в 1930 году. Приложение Сведения о библиотеке Р. З. А. Прага, 1931, ст. 16, VIII.

* * *

— «Гуртуймося». Неперіодичний журнал військової думки. Рік вид. III. Травень 1931 р. Прага.

— «Дзвони» Літературно-науковий місячник ч. I. квітень. 1931 Львів.

те саме ч. 2. травень 1931. Львів ст. 65-144.

— «Кіно» Журнал кінофільмової індустрії. Львів. ч. ч. 1, 2. ч. 3. 10, 11.

— «Кубанський Край». Орган неперіодичний. ч. 6. 1930 і ч. 7 1931. Прага.

— «Літературно-Науковий Вістник». Книга XII, Львів 1930. Книжки I, II, III, IV, V. 1931. р.

— «Літопис Червоної Калини» Львів. кн. 1, 2, 1931.

— «Жіноча Доля». Коломия. 1-25. 1931. р.

— «Студенський Вістник» Прага ч. 11-12 1930. ч. 1-2-3-4. 1931 р.

- «Соціал Демократ». Вид. Подєбр. організації УСДПР. ч. 7. Подєбриди 1931.
 - «Більшовик України». Харьків. ч. 19-21, 23-24 1930 р. ч. 1, 2. 1931.
 - «Наш Приятель». Львів. Листопад-грудень 1930. Січень 1931 р.
 - «Село» неперіодичний Укр. Аграр. Т-ва. Прага 1930 р.
 - «Місіонар». Вид. 00 Василян. Жовква ч. I. 1931 р.
 - «Вісти з Лугу» (»). Львів. ч. 12. 1930. ч. 1 1931.
 - «Бюлетень Гетьманської Управи» Берлін ч. 10-11 1930, ч. 14 1931.
 - «Самостійна думка». Журнал освіти, творчости й боротьби. ч. I-2 Чернівці. 1931 р.
 - «Радянський Книгарь». виходить що-декади. Харьків ч. ч. 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13. 1931 р.
 - «Вестник Крестьянской России». Прага. ч. 12 1931.
 - «Prométhée». Revue Mensuelle. 1-5. 1931. Paris.
 - «Slovansky Prehled». Sbornik pro poznávání politického, socialního a kulturního života slovanských států a národu. Kveten. 1931. ч. 5. Praha. ч. 6. Cerven. 1931.
 - «Wschód». The Orient — L'Orient. No 1 (3) Warszawa 1931.
 - «La Jeune Macédoine». Organe de l'Union des Association d'étudiants Macédoniens à l'étranger. No 5-6. Paris.
 - «Ecclesia» Bulletin d'informations religieuses. Genève
 - «Bulletin d'Informations Ukrainiennes» Genève.
 - Вісти Музею Визвольної Боротьби України. Видання неперіодичне. Ч. 3. Червень 1931. Прага.
 - Табор. Воєнно-літературний журнал. Ч. Ч. 15. Варшава, 1931.
 - Український Інженер. Орган Союзу Організацій Інженерів-Українців на еміграції. Ч. 1, Подєбриди, 1931.
 - Книголюб. Видання Українського Товариства прихильників книги. Річник IV, кн. IV. Прага, 1930. — Річник У, кн. I. Прага, 1931.
 - Звіт Українського Товариства прихильників книги. 1930. Прага, ст. 8.
 - Вільне козацтво — Вольное Казачество. Прага, 1931.
- * * *
- Volkerbrücke. Monatsheft für Nationalfragen. ч. 1-4. Wien. 1931.
 - Sprawy Narodowościowe. Czasopismo poświęcone badaniu spraw narodowościowych. Rok IV, No 5-6. Warszawa, 1930.
 - Bulletin d'Informations Ukrainiennes». Genève. 1931.
 - Bureau de Presse Ukrainienne à Bruxelles, 1931.
 - Pressestelle der Ukrainischen Studentenschaft. — Zu Danzig. Bulletin. ч. 3. Danzig, 1931.
 - Azeriturk — Emel Mart 1931. Istanbul.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
 Редагус — Комітер. Адміністратор: Іл. Коєнко
 Le Gérant: M-me Perdrizet.